

Blaž Sušnik

Duh je kost

Vsakodnevno se razgovarjam s svojim okostjem, kar pa mi moje meso nikdar ne bo odpustilo. Cioran

Enotnost in popolnost vsega stvarstva narekujeta, da ima vsak košček neba svojo vzporednico na zemlji, vsak košček zemlje pa preko neba svojo vzporednico v onem kraju, ki presega zemljo, nebo in vse, kar bi biló, dokler se nazadnje ne izteka v Tisto, kar ima vzporednice povsod v vsem, kar je; kajti Tisto je edino, ki zares je, pa četudi ga ni. Tako nuja vелеva, da ima duh, ki oduševlja človekove ude in navdihuje njegov um, svojega gospoda nad sabo, kamor sam lahko le upa nekoč odpluti, pod sabo pa zvestega slugo, ki ga namešča in v najnotranjšem bistvu upodablja in zvesto izpolnjuje njegove nareke v svetu gole snovi, da ta snov vendarle ne bi ostala gola. O tem slednjem imam namen govoriti, kajti tisto višje je prenaporno za opis in se ne pusti besedam, ne da bi ga besede ponižale in izkrivile. Sploh pa, kako naj bi prišel do duha, ko bi o njem govoril? Saj Tisto Najvišje je pralik vsega in ne pritiče duhu, ker je duh – kot vse ostalo – le njegov najneznatnejši okras. (A tudi s tem sem že preveč povedal.) Ostane torej, da pokažem istost in istino duha in njegove vidne kristalizacije. Nekateri ji pravijo ogenj, da bi ogenj bil duh; ali voda ali zrak – ali pa zmes naštetega ali pa nič od tega. Toda v mojih očeh je vse to zmotno. Hegel nekje pravi v smislu: *Duh je kost*; in kar koli je že mislil s tem, jaz nameravam iz te niti splesti lastni pajčolan.

Duh je kost, pravim, in razlogov imam premnogo. Najprej, ali ni kost najbolj poduhovljena snov na tej zemlji? Kamenju in kovini ni življenja; voda, ogenj, zrak – vse to je nestanovitno in hoče bežati –; iz prsti se rojeva življenje, zelenje, ki napaja meso, a vse to začne propadati in gniti, čim neha rasti, in se povrne v blato, da bo nekoč znova vzbrstelo v isti nečimrnosti. Toda kost? – Kost ostaja, tudi ko meso zgine v nič, in počiva nevzdramljena, kjersibodi že pade. V sebi ima vso večnost nežive narave, a je edina, ki podpira življenje, za razliko od mesa pa ohranja tisto prvobitno čistost elementov. Kaj ne velja prav isto za duha? Večen, opora življenju, čist?

Aristotel nekje dušo imenuje za formo človeka oziroma njegovo najvišje udejanjenje; Plotin je pomenljivo pojasnil – in njegov glas je še čez tisočletje odmeval z Eckhartove prižnice –, da je telo v duši in ne duša v telesu. Telo je tisto, kar se steguje k popolnosti duše, in duša je to, kar telo vodi k popolnosti. Pri tistih bitjih, ki so obdarjena z eksoskeletom, je to očitnejše, a človek

je večja skrivnost. Kakšna je povezava med njegovo dušo in okostjem? – Okostje je tista notranja struktura, na kateri sloni vso telo. Četudi so kosti same negibne in toge, nezmožne zaznave ali življenja v pravem smislu, so temelj vse tiste mehkejše snovi, ki sestavlja človekove organe, ki omogočajo zaznavo, in mišice, ki omogočajo gibanje. Brez okostja bi vse človeško meso ne bilo nič drugega kot želestinasta gmota, živeči, zaznavajoči kaos. Človeško okostje daje obliko tej gmoti, ne tako, da bi bila ta oblika sama (saj to je duša), temveč tako, da sili k tej obliki, sili k svojemu lastnemu idealu, katerega manjša, a dostojna oblika je. Tako kot osti kolesa potiskajo ven iz središča in ga silijo v okroglo obliko, tako kosti telesa meso potiskajo navzven, čim bliže duši. Sama krona človekovega telesa, kot je človek na svoj način krona svojega sveta, je njegova lobanja, tisti njegov del, ki se steguje proti nebu, kot se duša steguje proti čistemu umu; tisti njegov prestol, kot je namigoval že Kant, s katerega ima človek razgled na svojo pokrajino, s katerega lahko njegov individualni um sintetizira svoj *Umwelt*; tisti cvet, ki raste s konice njegove največje pridobitve, njegove hrbtenice, ki ga dviga nad ta svet gole snovi in mu daje pokončnost in samozavest.

Toliko o duši in umu, nebu in svetu, zavesti in samozavesti, a kje je tu duh? Če je posamezno človekovo okostje vzporedno duši, potem je kost kot taka vzporedna duhu: je sama možnost, goli material vsakega okostja, vsake duše.

Duh v vsej svoji abstraktnosti določa naravo konkretne človeške duše, tako kot je tista suha bela snov, kost, vnaprej določena za to, da se oblikuje v okostje, ki bo nosilo človeka. Tako kot so Schopenhauerjevi zobje bili objektivacija njegovega apetita, tako sta kost objektivacija duha in okostje objektivacija duše. Brez kosti torej ni človeka niti najmanjše možnosti človeka, ta ista kost pa, ker je nižji odsev višjega duha, je hkrati najvišja možnost človeka, njegova najvišja udejanjenost. Nič pa ni višje za človeka, kot postati enak bogovom, proti katerim se po svoji koščeni naravi stalno steguje; nič višjega, kot da se otrese vse šibke, nesnažne snovi, ki se ga oprijema, in zableščati v gladki belini svojega okostja. *Meso je šibko, a duh je voljan*; meso se šibi in upogiba, se povisi, hira, medtem ko kost ostaja pokončna, tako kot človeški duh ostaja isti, četudi se telo, ki ga obdaja, večja in manjša in spotika ob vsako slast in muho. Nič čudnega, da, potem ko meso odpade in zgine, kost ostaja večno kot spomin na večnost duha, katerega odsev je; in razumljivo je, zakaj te kosti postanejo predmet čaščenja, saj so le kosti lahko čiste in organske; večne, a ki še spominjajo na nekdanje meseno življenje. Krščanske cerkve so polne svečano odetih okostij svetnikov in mučencev, kostnice so prepolne okostnjakov bivših bratov in sestrá, ki še v smrti nosijo habit na hrbtu in križ okoli vratu; v gorah vzhodne Azije so votline,

ki skrivajo kosti in okostenelo meso menihov, posajenih v večni meditaciji; egipčanski sarkofagi svojim posušenim prebivalcem prav tako nudijo vso ugodje, ki pritiče življenju faraona, a ki obenem kliče k višjemu, dolgotrajnejšemu užitku po smrti; in navsezadnje tudi majhni ljudje venomer doživljajo iste časti, ko njihove kosti v blatu bojišč in na dnu voda ostajajo vekomaj kot spomin na njihove muke in zveličanje, na muke in zveličanje in usodo v večnosti, ki je skupna vsem ljudem. Človek doživi svojo apoteozo le po poti osifikacije in doživi jo tu spodaj: ker je vendarle snovno bitje, ne more zapustiti svojega mesta v verigi sveta in odleteti nad oblake, kot je opozarjal Jamblih. Vendarle pa lahko doseže dokončno poduhovljenje tako, da okosteni, saj *duh je kost*.

Kosti pa niso le objekt čaščenja in spomina, marveč tudi učenja. Zemlja našega majhnega sveta je prepolna kosti velikih duhov, ki se druga z drugo mešajo in prepletajo, tako kot se misli teh učiteljev človeštva prepletajo in nadgrajujejo v naši duhovni zgodovini. Te usedline, kot kost sama, ostajajo večno, le da se jim vedno znova pridružujejo nove in nove kosti, ki pred nami slikajo vedno drugačno, čedalje bolj zapleteno sliko človeštva. Naš odnos do velikih duhov naše skupne preteklosti je na las podoben našemu odnosu do ostankov svetnikov in mučencev – je skupni odnos do vsega poduhovljenega –: njihove kosti najdemo, potem ko so že pretrpeli svoj bridek, grozen konec (ali svojčas živeli v uboštvu in nebranosti) – in te kosti morda niso njihove lastne, marveč iz kakšnega drugega okostja (kot njihove besede niso nikoli povsem izvirne; in četudi so, so lahko napak pripisane; in četudi niso, lahko ostanejo nerazumljene in nerazumljive) – in oblačimo jih v fino svilo, potem ko smo jih umili z vinom, in jih krasimo z zlatom in bleščečimi dragulji (ali pa jih znova odkrijemo, za nazaj odredimo, da so čaščenja vredna, ker nam nudijo vpogled v človeško dušo); v tako okrasje, ki si ga nikdar ne bi drznili sami nadeti (kot si ne drznemo izklesati lastne misli, ampak mislimo skozi misli drugih) in napletamo zgodbe o njih (jim pripisujemo to, kar niso napisali, jih interpretiramo tako, kot nam ugaja), jim molimo (preučujemo, v upanju odkriti nas same) in napadamo druge, ki jim ne molijo kot mi (jim podtikamo lastne nauke, da lahko z njimi kot kijem pobijamo naše nasprotnike).

Dandanes se je po nekaterih robovih našega umskega prostora, nad katerim bedijo Barker, Moynihan in drugi, ukoreninila zavest o *spinalnem katastrofizmu*, po katerem je vsaka pridobitev človeškega duha, kot tudi vsaka največja človeška bolečina, vezana na oblikovanost naše hrbtenice. Za motrenjem in migreno, pokončnostjo in skoliozo stoji isti pojav. In težko se je ne strinjati, ko pomislimo, da kost nikoli ne more občutiti slasti ali užitka. Bodisi ne čuti

ničesar, bodisi čuti najhujšo bolečino, ki jo človek more ali ne zmore več prenesti. Prav tako se duh nikdar ne veseli. Duša morda, a le zato, ker je vezana na meso. Veselje potrebuje drgetanje živcev, ščegetanje v pljučih, kipenje srca, vriskanje – v kosteh in duhu ni nič od tega. Tu ni ne veselja ne radosti, marveč čisti pokoj, ki se kot veselje zdi le na ozadju trpljenja, v resnici ni pa nič. Bolečine kosti so premnoge, da bi jih našteli, prav kakor je nesmiselno naštevati vsa obolenja človeškega duha. In prav tako, kakor kosti, čeprav ga držijo pokonci, brzdajo meso s svojo togoto in bolečino, tako duh brzda veseljačenje in čustvenost duše s svojim nenehnim bedenjem in čistim ozaveščanjem samega sebe v luči večnega.

Čas bo, da zaključim, in kje bolje to storiti kot tam, kjer se končajo vse poti: sredi ničesar, kjer se vsaka pot izgubi – v puščavi, kamor se zatekajo najsvetejši od svetih in kjer počivajo najbolj ohranjene kosti. Vsakemu, ki se posveča svojemu duhu, se bo barviti in živahni svet zagnusil. Z njega bo postrgal vse nečimrnosti, dokler ne bo ves svet postal pustinja. Prav tako bo s samega sebe zbrisal vso nesnago in se prepustil molitvi in vaji, vroče sonce pa bo poskrbelo, da se bo vso njegovo meso zgrudilo v prah in bodo njegove gole kosti sijale v čisti belini. Njegova izkopana jama, kjer je molil, bo postala njegov grob. Dežela, kamor se je šel boriti s skušnjavcem bo postala njegova večna domovina na tej zemlji. Njegovi snovni ostanki bodo postali odraz njegove čiste duhovnosti. *Duh je kost.*